

Verboden voor gehandicapten (1978)

Sieth Delhaas

Weerwoord, december 1978

Naast de hoge stoep voor het postkantoor in mijn woonplaats is vorig jaar een oprit gemaakt voor rolstoelberijders. Iedere keer als ik de bibliotheek bezoek, die vlak daarnaast staat, moet ik vaststellen dat het voor een gehandicapte met een rolstoel een onmogelijkheid zal zijn in dat postkantoor te komen. Tijdens de openingsuren van de 'bieb' zet iedereen z'n fiets gewoon vóór de oprit en is er geen doorkomen aan.

Gedachteloos, kun je als verontschuldiging aanvoeren. Maar het is intussen wel een levensgrote hindernis op de weg van de invalide.

Als hij dat postkantoor binnen wil, zal hij een voorbijganger moeten vragen die fietsen uit de weg te zetten of moet hij teruggaan. Dat vragen maakt hem afhankelijk van zijn omgeving. Dat wil hij nu juist niet zijn. Hij wil, net als een valide, zo veel mogelijk zelfstandig zijn weg door dit leven gaan.

Advertenties

Dat is ook wat de Stichting Ideële Reklame (SIRE) bedoelt met de advertentiekampagne. In die advertenties wordt óns validen, gevraagd aan die één miljoen Nederlanders te denken die dagelijks voor 'drempels' komen te staan. Ze leven in een wereld vol obstakels (die wij niet zien, en waaraan we gehaast voorbij rennen): stoep randen, draaideuren, opstapjes.

Die één miljoen Nederlanders vragen ons niet hen te helpen hun rolstoel over zo'n opstapje te tillen, néé ze vragen ons: 'voorkóm die obstakels. Richt jullie samenleving zo in, dat we méé kunnen leven op wielen. En als jullie vinden dat we gelijk hebben, dat die brievenbussen en bellen lager moeten zitten, om maar weer eens een greep uit de hoeveelheid te doen, laat dan je invloed gelden. Op school, op je vereniging, op je werk. Kijk eens een paar dagen door de ogen van een rolstoelberijder en je kunt al een heleboel doen.'

Niets is beter dan iemand met ervaring te laten praten. Hans Boland kreeg op driejarige leeftijd polio. Revalideerde een aantal jaren in een inrichting, een, beschermde omgeving waar obstakels ontbraken. Toen hij 9 was, kwam hij weer in de wereld-van-lopers terug. Hij werd naar een mytylschool (een speciale school voor lichamenlijk gehandicapten gestuurd.

Hans: 'Maar dat wilde ik niet. Ik wilde naar een gewone lagere school. Toen begon ook mijn leven in een rolstoel. Op school was ik daarmee de enige. Ik kan me eigenlijk niet herinneren dat ik er in die tijd enige frustratie van had.

Ik heb er misschien toen niet zo over gedacht. Ik herinner mij die tijd dan ook als vrij

zorgeloos en ben echt niet tegen dingen aangelopen, waarmee ik het ontzettend moeilijk kreeg.’

Problemen

Het is pas later dat Hans, juist door de wereld om hem heen, het moeilijk kreeg met zijn handicap. Een paar jaar geleden had ik daarover met hem een gesprek toen hij voor het ‘Poëziumnummer’ van Weerwoord, in mei 1976, vertelde waarom hij gedichten schreef. Dat maakt het voor mij ook wat gemakkelijker zo door te vragen naar zijn persoonlijke gevoelens.

Terugdenkend in de tijd vertelt Hans: ‘Pas in mijn middelbare schooltijd kreeg ik met dingen te maken. Je gaat op die leeftijd meer nadenken over hoe anderen je zien. Je bent nu eenmaal anders dan anderen. Daarover maak jezelf niet zo’n probleem. Je hebt het er niet zo moeilijk mee. Maar het wordt voor jezelf een probleem als je merkt, dat het voor anderen een probleem is. Dan begint het ook voor jezelf een probleem te worden.

Veronderstel dat de mensen zeggen: Goed, je kunt niet lopen, maar ik zie wat je wel kunt, wie je bent als mens. Dan merk je, dat mensen zo niet denken. Ze zien je alleen maar als gehandikte. naar wat je níet kunt. Je optimisme, je hoop, dat ze je zullen zien als mens, als toch wel waardevol, blijkt dan niet meer gerechtvaardigd. Je wordt ingedeeld bij een groep, in mijn geval bij dé gehandikten. Ik ben er eigenlijk het slachtoffer van dat mensen je indelen bij een groep. Omdat Hans vindt, dat hij ten onrechte alleen maar als gehandikte wordt gezien, zou het heel begrijpelijk zijn, dat hij voortdurend bezig moet zijn zichzelf te bewijzen. Moet hij tegenover die valide mensen om hem heen grotere prestaties leveren om zichzelf waar te maken.’

Hans leeft, gelukkig, niet altijd onder die druk, maar als hij volgend jaar de Sociale Akademie in Hengelo (Ov.), waar hij nu nog studeert, verlaat, zal hij wel z’n houding bepalen tegenover zijn aanstaande ‘bazen’.

‘Ik zal dan beslist niet aksepteren dat zo’n stafmedewerker tegen mij zegt: ‘we willen het wel eens met je proberen. Als daar maar iets in zou zitten van: ‘je moet jezelf extra bewijzen, jij moet zéker laten zien wat je waard bent, dan zou ik dat zeker niet pikken. Ik vind dat je dan namelijk niet uitgaat van gelijke verhoudingen. Zo’n man praat dan vanuit een overtuiging, dat ik wel duidelijk een trapje lager sta dan mijn valide kollega’s. Als ik die baan krijg, zal ik mij ervoor inzetten. Dat doe ik, omdat ik het normaal vind dat als iemand een salaris ontvangt, hij daarvoor een prestatie levert. Maar ik wil niet, omdat ik gehandikt ben, ik daarvoor iets ekstra’s moeten presteren. Dat vind ik een hinderlijke diskriminatie.’

Reizen

Maar nu de letterlijke obstakels die Hans op zijn tocht door het leven ontmoet. Mijn fantasie hoeft niet zo ver te gaan. Ik zit met Hans in zijn flat, begane grond, die hij sinds augustus bewoont. Het is een rijtje van vier woonlagen, dus zonder lift. Als Hans een buur op één van

de drie etages zou willen bezoeken, kan dat niet. Er is geen lift, dus hij zal daar nooit komen. Hans vertelt van een gesprek dat hij die week met een andere gehandicapte had en die erg optimistisch was over alle veranderingen, dus verbeteringen in de samenleving naar de gehandicapten toe.

Maar Hans vindt dat zelf niet: 'Ik vind dat er erg versluiserend gewerkt wordt. Neem nu eens de trein. Ik heb zelf een auto, maar dit weekend ben ik nog met de trein naar het westen geweest. Dan moet ik de spoorwegen een etmaal van te voren bellen en zeggen: ik ga met die en die trein, kom zo laat aan en stap daar over. Dan wordt er een soort oprit uitgelegd bij die deur waarboven een vignet met een rolstoel staat. Dat is natuurlijk prachtig, maar ik zou dat als gehandicapte toch anders willen zien. Die beperking, dat hoogteverschil, blijft. Het zou zo moeten zijn dat dit hoogteverschil er niet was, dat je je zelf kunt helpen. Bij de metro in Rotterdam gaat dat prima. Ik vraag me af in hoeverre de N.S. nu zelf tevreden is met die maatregel. Denken ze nu, dat ze ermee klaar zijn, of blijven ze ermee bezig? Gaan ze er vanuit, dat zij het helpen voor zichzelf makkelijker hebben gemaakt doordat ik met mijn rolstoel de trein in kan rijden en ze mij dus met hoeven te tillen? Die verandering zou hierin moeten zitten, dat zij er niet naar kijken hoe zij óns het makkelijkst kunnen helpen. Nee, het gaat er om hoe wij als invaliden onszelf zo onafhankelijk mogelijk kunnen opstellen. Die ander moet niet bevestigd worden in het idee dat hij al had van gehandicapten: hij is afhankelijk van ons.'

Zelf beoordelen

Hoe gaat dat nu als je, zoals Hans, er de voorkeur aan geeft op een school te blijven waar valide leeftijdgenoten in de meerderheid zijn? In de Mulo-tijd ging het goed.

De lokalen waren op de begane grond, maar toen Hans het Havo-onderwijs, op diezelfde school in Doetinchem wilde volgen, kwamen de moeilijkheden: 'Ik moest van school af. Ik heb er nog wel met de directeur over gesproken of er geen lift kon komen. Maar zijn antwoord kwam toch hier of neer, dat hij vond, dat het om zo'n minderheid ging, dat het de moeite niet loonde en te duur zou worden. Dat was natuurlijk een redenering die nergens op stoelde. Die hele school was een miljoenenprojekt. Ik ben naar een andere school verhuisd, die wel helemaal op de begane grond was. Puur toeval, want hij was verder niet aangepast. Bij de ingang zat een ontzettend hoge stoep. Maar aan de achterkant was een plank gelegd, zodat ik er zelf binnen kon komen.'

Als ik Hans zo hoor vertellen, komt hij aardig strijdlustig bij me over en heeft het zeker aan zijn doorzettingsvermogen te danken dat hij zo zelfstandig is geworden.

Maar van zichzelf zegt hij: 'Nee, ik hen niet zo strijdlustig. Ik ben zelfs behoorlijk gemakzuchtig. Maar ik vind dat ikzelf hot beste kan beoordelen wat ik wel of niet kan. Dat hoeft een ander niet voor mij te beslissen. Een goed voorbeeld vind ik, dat mijn hele middelbare schooltijd mijn leraren het idee hadden: die jongen grijpt te hoog, hij komt niet door z'n eksamens heen; de mavo niet en later de havo ook niet. Ik was niet zo'n beste

leerling, en ik had ook door mijn revalidatieperiode een achterstand. Maar voor mezelf wist ik, dat ik het kon. En nu hier op de sociale academie voel ik me helemaal op mijn plaats. Dit is wat ik altijd gewild heb. Ik vind het erg boeiend om met mensen bezig te zijn. Misschien dat ik ook een heel klein beetje voor anderen wat kan betekenen. Als dat lukt vind ik dat al voldoende.'

Toekomstverwachting

Wat betreft zijn toekomst als maatschappelijk werker is Hans heel optimistisch gestemd. Hij heeft de richting revalidatie gekozen. Na enige aarzeling weliswaar, omdat hij dan toch weer erg in de hoek van de invalide komt te zitten.

Hans licht toe: 'Zonder pretenties te hebben, dat ik het beter weet dan mijn valide kollega's, denk ik dat ik me als gehandikapte straks ook beter zal kunnen verplaatsen in de gevoelens van mensen die invalide zijn, of ouders daarvan, omdat ik er zelf al anders tegenaan kijk.'

Toch zal niet iedereen in zijn omgeving dezelfde hoopvolle toekomstverwachting hebben en hem dezelfde kansen bieden zoals Hans wel van zijn omgeving verwacht. Dat bleek al toen hij het derde jaar van zijn studie stage moest lopen. Een tehuis in Enschede wilde het niet met hem proberen, omdat men meende, dat hij geen huisbezoeken zou kunnen afleggen.

'Ik zou niet bij de mensen binnen kunnen komen. Achteraf heb ik gehoord, dat daarover in de staf van die instelling nogal verdeeldheid is geweest en ik ben later, nadat ik de stage bij een andere instelling wél succesvol had beëindigd, terug gegaan en heb ze dat verteld. Nu is er dit jaar een visueel gehandikapte jongen als stagiaire geplaatst. Misschien dat ik door mijn houding toch wat baanbrekend werk heb gedaan. Later in Huize 'De Trappenberg' werd er niet zwaar aan getild. En ik heb laten zien, dat ik mijn werk wel kon doen. Ik heb in die periode zestien gezinnen bezocht en maar bij één gezin kon ik niet binnenkomen. Ik moest soms wel ontzettend inventief zijn. Als je bijvoorbeeld op zo'n galerijflat staat, denk je "Hoe kom ik die drempel over", maar ik wil ontzettend graag laten zien, dat mijn handicap geen beletsel is. Ik denk wel, dat ik in de toekomst met mijn kollega's onderling zal moeten ruilen. Er zijn straks ook huizen, die voor mij niet binnen te komen zijn, dan ben ik wel afhankelijk van de bereidheid van kollega's mij te helpen.'

Wat Hans ook zonder meer heeft, is de enorme spierkracht die hij in de armen heeft ontwikkeld. Hij demonstreert met zijn rolstoel hoe hij hoge drempels pleegt te nemen. Een reden te meer vindt hij zelf om het totale beleid te richten op volledig gehandikapte mensen, die veel minder kunnen dan hij.

Hans pleit ervoor het probleem eens van een andere kant te bekijken.

'Hebben validen wel door wat het betekent voor iemand die niet of slecht loopt, altijd maar te moeten vragen: kun je me daarmee helpen. Ga er meer van uit dat je zelf in zo'n rolstoel zit. Dat is echt niet zo irreëel. Als je vandaag een ongeluk krijgt, kun je morgen al tot de groep gehandikapt behoren. Het ligt echt niet zo ver van je bed.'

Inf. A.V.O. Ver. arbo- en welzijnszorg mindervaliden. Bos en Lommerplantsoen, Amsterdam, tel. 020 872401.